

Veilig onderhoud in de landbouw

Landbouw is in termen van werkgerelateerde ongevallen een van de gevaarlijkste sectoren. De kans op een bedrijfsongeval zonder dodelijke afloop is in de landbouwsector 1,7 keer groter dan gemiddeld. Voor ongevallen met dodelijke afloop is de kans zelfs 3 keer groter.

In de EU-27 wordt het meeste werk in de landbouw gedaan door de eigenaar of eigenares van het boerenbedrijf (als zelfstandig ondernemer) en zijn of haar gezin. Negen van de tien medewerkers op een boerenbedrijf (89 %) zijn gezinsleden van de eigenaar/eigenares⁽¹⁾. In 2007 werkte ongeveer 78 % van de boeren alleen, met de hulp van gezinsleden en in zeer drukke perioden met de hulp van tijdelijke werknemers⁽²⁾.

Het zelfstandig ondernemerschap en het feit dat boerenbedrijven vaak familiebedrijven zijn, maken het lastig de veiligheid en gezondheid in deze sector te bevorderen.

Onderhoudstaken in de landbouw

In de landbouw komen zeer uiteenlopende onderhoudswerkzaamheden voor, bijvoorbeeld onderhoud van:

- machines, apparatuur en voertuigen en reparaties daaraan;
- het erf en de gebouwen;
- silo's, reservoirs, giertanks en graantanks;
- elektrische installaties;
- drainage- en irrigatiesystemen;
- verharde en onverharde wegen.

Onderhoudsgerelateerde gevaren in de landbouw

Gezien de zeer uiteenlopende onderhoudstaken op boerenbedrijven zijn er veel verschillende gevaren, zoals:

- mechanische gevaren, die verband houden met het onderhoud van machines, bijvoorbeeld verbrijzeling van lichaamsdelen, verstrikt raken en letsel als gevolg van ontsnappen van vloeistof onder druk;
- elektrische gevaren bij het werken met kapotte apparatuur of bij het onderhoud van elektrische installaties en apparatuur, of bij de reparatie van elektrische omheiningen;
- thermische gevaren bij het gebruik van las- of verhittingsapparatuur tijdens het onderhoud, of tijdens het onderhoud van apparatuur met hete oppervlakken of hete motorvloeistoffen;
- chemische gevaren bij het gebruik van gevaarlijke stoffen tijdens het onderhoud, of bij het onderhoud van apparatuur die gevaarlijke stoffen bevat;
- brand- of explosiegevaar tijdens het onderhoud van voorzieningen of apparatuur die gevaarlijke en explosieve stoffen bevatten, zoals tanks, reservoirs en silo's of brandstoftanks;
- biologische gevaren tijdens het onderhoud van giertanks, afvoersloten en rioolinfrastructuur en installaties die verontreinigd zijn met biologische middelen;

Met dank aan het FIOH

- ergonomische gevaren, zoals ongemakkelijke houdingen, slecht ontworpen gereedschappen; werken in besloten ruimtes.

Meest voorkomende medeoorzaken van onderhoudsgerelateerde ongevallen in de landbouw

De meest voorkomende medeoorzaken zijn:

- alleen werken;
- het ontbreken van beschermingsmiddelen;
- beperkte financiële middelen;
- tijdsdruk en vermoeidheid;
- gebrek aan kennis/opleiding/informatie;
- uitbesteding.

Voorzorgsmaatregelen

- Probeer risico's uit te sluiten.
- Als dat niet mogelijk is, probeer ze dan zo klein mogelijk te houden door veilige werkprocedures te volgen.
- Gebruik de juiste uitrusting, waaronder persoonlijke beschermingsmiddelen.
- Voer nooit onderhoudswerk uit waarvoor u niet bevoegd bent.

Onderhoud van machines en voertuigen

Volg veilige werkprocedures bij het onderhouden en repareren van machines.

- Zet de machine stil voordat u eraan gaat werken.
- Wacht tot de machine volledig tot stilstand is gekomen.
- Zet onderdelen die kunnen bewegen of draaien vast — bijvoorbeeld met blokken of steunen.
- Houd u aan de instructies van de fabrikant.
- Plaats de beschermingsmiddelen terug voordat u de machine opnieuw opstart.

Werken in besloten ruimtes

Mensen die op boerenbedrijven werken, moeten soms besloten ruimtes, zoals graansilo's, gierputten of reservoirs in om onderhoud, inspecties, schoonmaakwerkzaamheden en reparaties uit te voeren. Dit kan het gevaar van verstikking, verdrinking, brand of explosies met zich brengen door zuurstofgebrek, de aanwezigheid van giftige of brandbare gassen, vloeistoffen en vaste stoffen die plotseling de ruimte binnendringen.

- Ga liever geen besloten ruimtes in.
- Als dit onvermijdelijk is, volg dan een veilige werkroutine.

(1) Eurostat, Agricultural statistics: Main results 2007-2008, Eurostat pocketuitgave, editie 2009 (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-ED-09-001/EN/KS-ED-09-001-EN.PDF).

(2) Eurostat, Farm structure, statistics explained (maart 2010), http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Farm_structure

- Zorg dat er passende noodprocedures aanwezig zijn.
- Test de lucht in de ruimte voordat u naar binnen gaat.
- Gebruik de juiste uitrusting, zoals persoonlijke beschermingsmiddelen (bijvoorbeeld een gasmasker, een veiligheidsharnas en veiligheidslijnen), verlichting (goedgekeurd voor gebruik in explosieve omgevingen) en communicatieapparatuur.

Bron: M. Águila, INSHT.

Werken op hoogte

Bij het onderhoud van gebouwen, constructies en machines op boerenbedrijven moet soms op hoogte worden gewerkt. Daarbij komt het vaak voor dat iemand van een dak, voertuig, ladder of van een ongeschikte voorziening (zoals **steiger, bordes, platformladder**) valt, of door een zwak dak zakt.

- Vermijd het werken op hoogte.
- Is het echter onvermijdelijk, gebruik dan een geschikte toegangsvoorziening.
- Gebruik indien nodig valbeveiligingsmiddelen, zoals veiligheidsharnassen.
- Zorg ervoor dat gereedschappen en materialen veilig omhoog kunnen worden gebracht en neergelaten.
- Ga er altijd van uit dat daken zwak zijn, tenzij u zeker weet dat dit niet zo is.
- Plaats waarschuwborden op gebouwen met een zwak dak, met name bij de toegangspunten.
- Draag antislip-veiligheidsschoenen wanneer u op voertuigen werkt.
- Gebruik geen ladders als er een veiliger manier is om het werk te doen.
- Moet u toch gebruik maken van een ladder, zorg er dan voor dat deze niet kan wegglijden en dat u hem op een vlakke en stevige plek plaatst.

Initiatieven en campagnes ter voorkoming van letsel bij landbouwers

- De Farm Safety and Health Awareness Days (SHAD) in het VK is een evenement dat bedoeld is om landbouwers te informeren en scholing te geven over de risico's van hun werk.
- PreventAgri is een project dat in België is ontwikkeld en dat erop gericht is ongevallen, beroepsgerelateerde ziekten en psychosociale risico's in de landbouw te voorkomen. Het omvat bewustmaking, scholing, onderzoek en maatregelen.
- De Sozialversicherungsanstalt der Bauern in Oostenrijk stimuleert boeren om gezondheid en veiligheid op hun bedrijven te bevorderen door het uitreiken van veiligheidscertificaten. Het veiligheidscertificaat is een erkenning voor landbouwers die speciale aandacht besteden aan veiligheid en gezondheid. Uitreiking van het certificaat is aan strenge criteria gebonden:
 - een algemeen niveau van veilig en gezond werken;

- veiligheidsbewustzijn bij de landbouwers;
- een veilige werkorganisatie (verstrekking van persoonlijke beschermingsmiddelen, een EHBO-does, een opgeruimd werkterrein);
- veilige uitrusting;
- veilige voertuigen;
- veilige gebouwen;
- veilige elektrische installaties.

Voorbeelden van goede praktijken

- *Mobiele reparatiewerkplaats voor landbouwmachines en voertuigen*

Mobile Werkstatt Allgäu GmbH, Duitsland

Het onderhoud van moderne landbouwmachines en -voertuigen vereist steeds meer vakkundigheid. Dit houdt in dat het onderhoudspersoneel en de reparateurs gekwalificeerd en deskundig moeten zijn. De mobiele reparatiewerkplaats voor landbouwmachines en -voertuigen is ontwikkeld door landbouwers. Deze werkplaats beschikt over alle gereedschappen en test- en meetapparatuur die nodig zijn voor reparaties en over een team onderhoudstechnici dat machines en voertuigen op professionele wijze op locatie komt onderhouden en repareren.

- *Broeikassen veilig en efficiënt onderhouden en herstellen*

Glass Handling Technic Vof, Nederland (winnaar Award voor goede praktijken)

In de afgelopen jaren heeft de glastuinbouw een enorme ontwikkeling doorgemaakt. De kassen zijn hoger, de afvoerkanalen op het dak zijn uiterst smal en de afmetingen van het dakglas zijn aanzienlijk toegenomen. Deze ontwikkelingen zijn van grote invloed op de onderhouds- en reparatiewerkzaamheden, die het risico van snijwonden, vallen van hoogte en fysieke inspanning met zich brengen. Op initiatief van de glastuinbouwsector, vakorganisaties van glastuinbouwers, kwekers, monteurs, aannemersbedrijven en verzekeringsmaatschappijen en banken, en met medewerking van een aantal bedrijven met uitgebreide ervaring in het onderhoud van broeikas- en serreconstructies, is een nieuwe, veilige methode voor het herstellen van glazen daken ontwikkeld. Er is een systeem ontwikkeld voor het uitvoeren van reparaties aan glazen daken vanaf de buitenkant, de Repair Shuttle. Deze bestaat uit het onderhoudsvoertuig, dat is uitgerust met een systeem om het glas in positie te brengen, en een mobiel platform dat het reparatievoertuig van de ene locatie naar de andere verplaatst. Onderhoudswerkers zijn nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling van de Repair Shuttle. Letsel door vallend glas is bij gebruik van de Repair Shuttle onmogelijk, en het risico van vallen is vrijwel geheel uitgesloten. Ook de fysieke inspanning die onderhoudsmedewerkers moeten leveren, is hiermee duidelijk afgenomen.

Meer informatie

Voor meer informatie over veilig onderhoud in de landbouw kunt u de Engelstalige publicatie „Maintenance in agriculture — a safety and health guide”, op <http://osha.europa.eu/en/publications/reports> lezen.

Dit factsheet is in 24 talen beschikbaar op:
<http://osha.europa.eu/en/publications/factsheets>

Europees Agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk

Gran Vía, 33, 48009 Bilbao, SPANJE
Tel. +34 944794360, fax +34 944794383
E-mail: information@osha.europa.eu

